

Ekologisesti kestävä kehitys ja toimintaterapia

Näkökulmia terapiaprosessin interventiovaiheeseen

Ida Sarja

Opinnäytetyö, AMK

Joulukuu 2022

Toimintaterapeutin tutkinto-ohjelma

Sarja, Ida

Ekologisesti kestävä kehitys ja toimintaterapia. Näkökulmia terapiaprosessin interventiovaiheeseen.

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Joulukuu 2022, 29 sivua

Toimintaterapeutin tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö AMK.

Julkaisun kieli: suomi

Julkaisulupa avoimessa verkossa: kyllä

Tiivistelmä

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella, millaista tietoa on julkaistu liittyen toimintaterapiaan ja kestävään kehitykseen. Kestävää kehitystä määriteltäessä mainitaan usein ihmisen toiminnan sopeuttaminen suhteessa ympäristön resursseihin. Asiantuntijuus toiminnan moniulotteisuudesta vaikuttaisi olevan oiva lähtökohta ekologisesti kestävien toimintatapojen edistämiseksi osana toimintaterapiaa.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, kuinka toimintaterapeutit voivat huomioida ekologisesti kestävä kehityksen toimintaterapiaprosessin interventiovaiheessa. Opinnäytetyö toteutettiin narratiivisena kirjallisuuskatsauksena, aineisto kerättiin sosiaali- ja terveysalan tietokannoista. Sisäänotto- ja poissulkukriteerien perusteella aineistoksi valikoitui kuusi artikkelia, jotka vastasivat tiedonhaun tueksi muodostettuun tutkimuskysymykseen. Aineistonalyysi toteutettiin hyödyntäen teorialähtöistä sisällönanalyysia, jonka taustateorianana toimi toimintaterapian prosessimalli OTIPM (The Occupational Therapy Intervention Process Model).

Tuloksista kävi ilmi, että toimintaterapiaprosessin interventiovaiheessa voidaan edistää kestävä kehitystä OTIPM:n kolmen eri interventiomallin kautta; kompensatiomalli, kouluttamisen ja opettamisen malli sekä restoratiivinen malli. Toimintaterapeutin oman tietoteorian laajentaminen ja kestävä kehityksen huomiointi ammatillista harkintaa toteuttaessa osoittautui myös oleelliseksi keinoksi huomioida ekologinen kestävyys interventiovaiheessa.

Avainsanat (asiasanat)

Toimintaterapia, kestävä kehitys, ekologinen kestävyys, interventio

Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)

-

Sarja, Ida

Ecological Sustainability and Occupational Therapy. Perspectives to consider in the intervention phase.

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, December 2022, 29 pages

Health and welfare. Degree Programme in Occupational Therapy. Bachelor's thesis.

Permission for web publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

The purpose of the thesis was to find out what kind of knowledge has been published on sustainability and occupational therapy. Sustainable development can be defined as adaptation of human occupation in relation to environmental resources. Expertise of the multidimensionality of occupations seems to be a good starting point to contribute ecological sustainability as a part of occupational therapy.

The aim of the thesis was to clarify in which ways occupational therapist could contribute ecological sustainability in the intervention phase of the therapy process. The thesis was implemented as a narrative literature review, the data was gathered from health and welfare databases. According to the inclusion criteria and the research question, six articles were included in the review. The analysis of the data collection was implemented by utilizing a theory-based content analysis. The Occupational Therapy Intervention Process Model OTIPM was used as a background theory of the analysis.

The results implicated that ecological sustainability can be addressed in the intervention phase of occupational therapy in three different ways regarding the OTIPM; compensatory model, education and teaching model and restorative model. By expanding the therapist's way of knowing and considering ecological sustainability when implementing professional reasoning, proved to be an essential way to contribute sustainability in the intervention phase.

Keywords/tags (subjects)

Occupational therapy, sustainable development, ecological sustainability, intervention

Miscellaneous (Confidential information)

-

Sisältö

1	Johdanto	2
2	Opinnäytetyön tietoperusta.....	3
2.1	Toimintaterapia ja kestävä kehitys	3
2.2	Kestävä kehitys.....	5
2.3	Kestävän kehityksen edistäminen.....	5
2.4	Nykyhetki ja kestävä kehitys	7
3	Kirjallisuuskatsauksen toteutus.....	9
3.1	Narratiivinen kirjallisuuskatsaus	9
3.2	Aineiston keruu	10
3.3	Aineiston analyysi.....	13
4	Aineiston esittely ja tulokset.....	15
4.1	Kompensaatiomalli ja ekologisesti kestävä kehitys	20
4.2	Koulutuksen ja opettamisen malli ja ekologisesti kestävä kehitys	21
4.3	Restoratiivinen malli ja ekologisesti kestävä kehitys	22
5	Pohdinta.....	23
5.1	Eettisyys ja luotettavuus	24
5.2	Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset	25
	Lähteet	27

Kuviot

Kuvio 1. Agenda2030 tavoitteet (Kestävän kehityksen globaali toimintaohjelma Agenda2030 n.d.)	6
Kuvio 2. Aineiston tarkastelun eteneminen	12

Taulukot

Taulukko 1. Tietokannat ja hakusanat	10
Taulukko 2. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit.....	11
Taulukko 3. OTIPM:n interventiomallit esiteltynä analyysirungon avulla.....	14
Taulukko 4. Esimerkkejä sisällönanalyysin etenemisestä.....	15
Taulukko 5. Aineiston esittely.....	16

1 Johdanto

Kestävän kehityksen periaatteisiin kuuluu ihmisten hyvinvoinnin tukeminen niin, että se on sopeutettu maapallon kantokyvyn rajoihin (Kestävä kehitys n.d.). Toimintaterapiassa pyritään terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen toiminnan kautta (About Occupational Therapy 2012). Ihmisten toiminnallisten valintojen voitaisiin väittää olevan merkittävässä roolissa kestävän kehityksen edistämiseen liittyen (Wagman 2014a, 163). Viime aikoina toimintaterapian koulutuksessa ja organisaatioissa on otettu kestävä kehitys enenevässä määrin huomioon. Ilmastonmuutos uhkaa merkityksellisen toiminnan ja hyvinvoinnin toteutumista, joten kestävä kehitys on näkökulma, joka on olennaista ottaa huomioon myös toimintaterapiassa. (Shann, Ikiugu, Whittaker, Pollard, Kåhlin, Hudson, Galvaan, Roschnik & Aoyama 2018, 13.)

Määriteltäessä toimintaterapiaa ja kestävää kehitystä ei voi olla huomaamatta niiden yhtäläisyyksiä, tämä herätti kiinnostuksen näiden kahden aiheen tutkimiseen opinnäytetyön muodossa. Aihe kiinnosti etenkin siitä syystä, että toimintaterapeuttien asiantuntijuus kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista ja toiminnan moniulotteisuudesta vaikuttaisi olevan oivallinen lähtökohta kestävän kehityksen edistämiseksi. Yrityksillä ja organisaatioilla on merkittävä rooli kestävän kehityksen toteutamisessa yhteiskunnassa (Kestävän kehityksen globaali toimintaohjelma Agenda2030 n.d). Kestävän kehityksen huomioiminen toimintaterapeuttien työympäristöissä on näin ollen perusteltua myös työelämän kehittämisen kannalta.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten toimintaterapeutit voivat huomioida ekologisesti kestävän kehityksen terapiaprosessin interventiovaiheessa. Tavoitteena oli olemassa olevaa, näyttöön perustuvaa tietoa hyödyntäen tarjota toimintaterapeuteille näkökulmia, joiden avulla omaksumaa kestävän kehityksen periaatteita sovellettavaksi toimintaterapiaprosessin interventiovaiheeseen. Tähän tavoitteeseen pyrittiin hyödyntäen menetelmänä narratiivista kirjallisuuskatsausta, jonka tuottama tieto auttaa toimintaterapeutteja huomioimaan työssään kestävän kehityksen, sen ollessa koko ihmiskuntaa koskettava, ajankohtainen aihe. Aiheen ollessa laaja ja moniulotteinen päädyttiin tarkastelu rajata koskemaan kestävää kehitystä sen ekologisen ulottuvuuden kannalta. Lisäksi aihe rajattiin käsittelemään toimintaterapiaprosessin interventiovaihetta. Rajaukset olivat perusteltuja opinnäytetyön tekemiseen varattujen ajallisten resurssien vuoksi.

2 Opinnäytetyön tietoperusta

Opinnäytetyön tarkastellessa kestäväää kehitystä toimintaterapiassa toteutettavien interventioiden näkökulmasta, on olennaista perehtyä näihin ilmiöihin sekä yhdessä, että erillään toisistaan. Tässä luvussa syvennytään vallitsevaan tietoon aiheesta muun muassa toimintaterapian teoreettisten mallien kautta, lisäksi tarkastellaan kansainvälisiä linjauksia sekä kirjallisuutta kestäväään kehitykseen liittyen. Läpi luvun pohditaan toimintaterapian ja kestävään kehityksen yhteneväisyyksiä.

2.1 Toimintaterapia ja kestävä kehitys

Toimintaterapiassa tavoitellaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä sekä yhteiskunnallisella, että yksilöllisellä tasolla. Tähän pyritään mahdollistamalla osallistuminen merkitykselliseen ja tarkoituksenmukaiseen toimintaan, huolimatta erinäisistä tarpeista tai rajoituksista suoriutumiseen liittyen. Toiminta tapahtuu aina vuorovaikutuksessa ympäristöön, ympäristön tarjotessa meille resurssit ja mahdollisuuden toimia. (Shann ym. 2018, 3–13.) Ympäristön tarjoamat resurssit ovat kuitenkin rajalliset, ja niiden ehtyessä liiaksi, vaikuttaa se väistämättä myös toimintaan. (Kestävä kehitys n.d.) Toimintaterapian keskiössä on ihmisen, toiminnan ja ympäristön välisen vuorovaikutuksen tarkasteleminen. Ympäristö nähdään moniulotteisena kokonaisuutena, joka voidaan jaotella erinäisiin osioihin, esimerkiksi sosiaaliseen, kulttuuriseen tai fyysiseen ympäristöön. (Toimintaterapia n.d.) Asiakkaan niin halutessa, toimintaterapiassa on hyvät edellytykset kiinnittää huomiota myös ympäristön hyvinvointiin. Toimintaterapeuttisella osaamisella olisi paikkansa edistää kestäväää kehitystä myös terveydenhuollon ulkopuolella, etenkin silloin, kun työskentely olisi moniammatillista ympäristöystävällisyyden asiantuntijoiden kanssa. (Wagman 2014b, 165.)

Toimintaterapiaprosessia ja sen sisältöä ohjaavat toimintaterapian teoreettiset mallit. Teoreettisia malleja hyödyntämällä voidaan osoittaa toimintaterapian olevan laadukasta ja vaikuttavaa. (Aralinna, Heiskanen, Juntunen, Kantanen, Kanto-Ronkanen, Karhula & Lautamo 2021, 3–4.) Wagman (2014b, 165–166) huomauttaa, että toimintaterapiaprosessissa, jossa on tavoitteena ekologisesti kestävään kehityksen edistäminen, on tarpeen hyödyntää kestävään kehityksen piirteisiin soveltuvaa toimintaterapian mallia tai viitekehystä.

Toimintaterapian teorettinen malli ValMO (the Value and Meaning of Occupation) selittää toiminnan sisältävän kolme ulottuvuutta; ihminen, ympäristö ja toiminta, nämä kolme ovat vuorovaikutuksessa suhteessa toisiinsa ja niihin vaikuttavat jokaisen yksilön kyvyt, mieltymykset, kokemukset ja tavat. Ympäristö, jossa toimitaan, tarjoaa jatkuvasti uusia mahdollisuuksia, vaatimuksia, rajoitteita ja haasteita. Näin ollen, jokaisen toiminnan tuloksena syntyy kokemus, samaan aikaan kun ympäristö reagoi toimintaan. Kehitys ja toiminta on jatkuvaa tässä dynaamisessa suhteessa toiminnan ja ympäristön välillä. (Erlandsson & Persson 2020, 45–46.)

ValMO-malli tunnistaa kestävän kehityksen ja toimintaterapian yhtymäkohdan siinä, kuinka ympäri maailman toimintoja valitaan tiedostaen niiden vaikutus ilmastoon ja eriarvoisuuteen. Kestävä kehitys on laajalti tunnistettu käsite, jonka useat yksilöt kokevat tarpeelliseksi ottaa huomioon elämäntyyliinsä. Kasvavalle määrälle ihmisiä, eettiset ja kestävät valinnat ovat yhä tärkeämmässä roolissa toimintoja valitessa. ValMo:n mukaan yksilöt kokevat merkityksellisyyttä osallistuessaan toimintaan, joka on heidän arvojensa mukaista. Kansainvälinen tutkimus osoittaa, että ihminen on onnellisimmillaan silloin kuin hän tekee jotain epäitsekkäästi muita auttaakseen. Ihmisten toimintaa ohjaavat arvot muuttuvat läpi elämän ja muutokset vaikuttavat heidän toiminnallisiin valintoihinsa. Muun muassa näistä syistä ValMo korostaa eettisyyden ja kestävän kehityksen vaikutuksia toimintaan. (Mts. 123–128.)

Toimintaterapian teoreettisen mallin MOHO:n (Model of Human Occupation) eli inhimillisen toiminnan mallin on esitetty myös soveltuvan hyödynnettäväksi tarkastellessa toimintojen ekologista kestävyttä. MOHO selittää toimintaan vaikuttavia tekijöitä sisäisten ja ulkoisten tekijöiden kautta, joihin vaikuttaa osaltaan myös ympäristö. Malli vaikuttaisi soveltuvan hyvin tueksi pohtiessa seikkoja, jotka vaikuttavat ekologisesti kestävän toiminnan toteutumiseen. Yksilön oma tahto voi joko edistää tai estää ekologisesti kestävän toiminnan toteutumista. Toiminnalliset valinnat ja yksilön uskomus siitä, että näillä valinnoilla on vaikutusta, on merkitystä ympäristöystävällisten tapojen toteutumiselle. Arvoilla, motivaatiolla, toiminnallisilla rooleilla ja yhteisön normeilla on vaikutusta siihen, valitseeko yksilö toimia ekologisesti kestävästi. Fyysinen ympäristön vaikutus on syytä huomioida myös. Toiminnallisten tottumusten muuttaminen ympäristöystävällisemmäksi voi olla hankalaa. MOHO:n kuvaus toimintaan vaikuttavista tekijöistä voi auttaa analysoimaan ekologisesti kestävää toimintaa estäviä ja edistäviä seikkoja. (Wagman 2014b, 166.)

2.2 Kestävä kehitys

Kestävä kehitys ja ihmisten hyvinvointi on moniulotteinen kokonaisuus, jonka eri ulottuvuudet ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa toisiinsa. Kestävän kehityksen ekologinen ulottuvuus, ekosysteemien ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, suhteutettuna ihmisen toimintaan on perusehto kestävän kehityksen toteutumiselle. (Kestävä kehitys n.d.) Heiskanen (2020, 10) huomauttaa, että kestävässä kehityksessä on kuitenkin kyse myös sosiaalisesta, taloudellisesta ja kulttuurisesta ulottuvuudesta, eli oikeudenmukaisuudesta, rahasta, ravinnosta, työstä ja ihmisten asuinympäristöistä. Edellytyksenä kestävän kehityksen aidolle toteutumiselle, tulee sen kaikkien ulottuvuuksien olla tasapainossa keskenään (Kestävä kehitys n.d.).

Toimintaterapian ja kestävän kehityksen ytimessä on havaittavissa samankaltaisuuksia. Molempien lähtökohtana näyttäisi olevan ymmärrys asioiden moniulotteisuudesta ja keskinäisriippuvuudesta, siitä kuinka erinäiset yksityiskohdat vaikuttavat toisiinsa. Toimintaterapiassa pyritään kohti toiminnallista oikeudenmukaisuutta (Shann ym. 2018, 3). Kestävä kehitys pitää sisällään eriarvoisuutta vähentävän ulottuvuuden, sosiaalisen kestävyuden (Kestävä kehitys n.d.). Toisin sanoen, voitaisiin ajatella toimintaterapian ja kestävän kehityksen tähtäävän laajassa kuvassa samaan tavoitteeseen, ympäristön ja ihmisten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin.

2.3 Kestävän kehityksen edistäminen

Kestävän kehityksen edistämisen keinoja on monia. Opinnäytteen tarkoituksena on selvittää erityisesti mitä ovat ne keinot, joita on mahdollista toimintaterapiassa hyödyntää. Toimintaterapeuttisten keinojen lisäksi on kenties tarpeen tarkastella myös kansainvälisiä tavoitteita kestävän kehityksen edistämiseksi, jotta voidaan luoda syvempää ymmärrystä edellä mainituista kestävän kehityksen monista ulottuvuuksista.

Kestävän kehityksen edistämistä ohjaamaan on luotu globaali toimintaohjelma, Agenda2030. Toimintaohjelma ohjaa maailman maita, hallitustensa johdolla, työskentelemään kohti kestävämpää tulevaisuutta usean eri tavoitteen kautta. (Kestävän kehityksen globaali toimintaohjelma Agenda2030 n.d.) Kuviossa 1 havainnollistetaan Agenda2030-toimintaohjelman tavoitteet tiivistysti kuvituskuvin (ks. kuvio 1).

Kuvio 1. Agenda2030 tavoitteet (Kestävän kehityksen globaali toimintaohjelma Agenda2030 n.d.)

Tavoitteissa huomioidaan kestävän kehityksen eri ulottuvuudet ja korostetaan niiden välistä vuorovaikutteisuutta. Tehtäessä toimenpiteitä yksittäisen tavoitteen edistämiseksi, on tärkeää tiedostaa toimien vaikutukset muihin tavoitteisiin. (Mt.) Tästä esimerkkinä Suomi, joka on hyvinvointiyhteiskuntana sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä, mutta luonnonvarojen kulutus luo haasteita ekologiselle kestävyydelle. (Finland's 2030 Agenda Voluntary National Review 2020, 1:52.)

Agenda2030-toimintaohjelman tavoitteet on suhteutettu kunkin maan kehitystasoon ja jokaisessa maassa painotetaan eri tavoitteita (Kestävän kehityksen globaali toimintaohjelma Agenda2030 n.d). Heiskanen (2020, 98–99) käsittelee samaa ilmiötä tuodessaan esiin teollistuneimpien maiden vastuun kestävän kehityksen edistämisessä. Myös maiden taloudelliset resurssit vaikuttavat merkittävästi kykyyn tehdä kestäviä valintoja. Yhteiskunnallisen tason lisäksi, tämä sama pätee myös yksilötasolla. Jokaisella on erilaiset valmiudet edistää kestävästä kehitystä omassa toimintaympäristössään.

Wagmanin (2014a, 161) mukaan toimintaterapiassa voidaan edistää ekologista kestävyttä ja ehkäistä ilmastonmuutosta. Tätä ajatusta puoltaa myös maailman toimintaterapeuttiliitto, World Federation of Occupational Therapy (WFOT), joka muistuttaa toimintaterapeuttien osaamisen hyödyllisyydestä kestävän kehityksen mukaisten toiminnallisten valintojen suhteen.

Toimintaterapeuteilla on esimerkiksi työssään mahdollisuus korostaa sellaisia toimintoja, jotka eivät ole ympäristölle haitallisia. (Shann ym. 2018, 18.) Toiminnallinen näkökulma on tarpeen, sillä ilmastonmuutos on yksi merkittävä ihmisten toimintaan ja hyvinvoinnin edellytyksiin vaikuttava tekijä. Ehkäistäessä ilmastonmuutosta, tulee näin ollen ottaa huomioon sekä ihmisten, että ympäristönkin hyvinvointi. Vaikkakin kestävä kehitys on viime aikoina tunnistettu toimintaterapian alalla, kaivataan aiheesta edelleen lisää koulutusmateriaalia ja tutkimusta. (Wagman 2014a, 162.)

2.4 Nykyhetki ja kestävä kehitys

Kestävä kehitys ilmiönä on ollut tunnettu jo pitkään, jo 1970-luvun alkupuolella on tunnistettu luonnonvarojen rajallisuus ja ihmisen toiminnan vaikutukset siihen. Ensimmäisiä kertoja aihe nousi maailmanlaajuisesti esiin Brundtlandin komission raportin myötä vuonna 1987. Raportissa painotettiin, että kestävä kehityksen mukaisen ajattelutavan tulisi olla osa valtioiden talousjärjestelmiä. (Borg & Joutsenvirta 2015, 202.)

Nykypäivänä tietoa kestävästä kehityksestä ja sen vaikutuksista on saatavilla entistä enemmän, useiden eri toimijoiden tuottamana. Yksi näistä toimijoista on IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change), tämä hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli kerää yhteen tieteellistä tietoa ilmastonmuutoksesta, arvioi sitä ja julkaisee analysoinnin pohjalta kattavan raportin tukemaan kansallista ja kansainvälistä päätöksentekoa. Suomessa IPCC-työryhmä koostuu alan tutkijoista ja eri ministeriöiden edustajista, tavoitteena työryhmällä on edistää Suomen osallistumista IPCC:n toimintaan. (IPCC tukee ilmastopoliittista päätöksentekoa n.d.; Suomen IPCC-työryhmä n.d.)

Viimeisin, tänä vuonna julkaistu IPCC:n raportti tuo ilmi nykyhetken huolestuttavan tilanteen. Tarkastellaan seuraavaksi raportin keskeisintä asiasisältöä hyödyntäen kansalaisjärjestö Greenpeacen tuottamaa tiivistelmää arviointiraportista. Tiivistelmään on nostettu viisi olennaisinta sanomaa IPCC:n kattavasta raportista; ilmatoriskien kasvu, riskien vaikutusten epätasa-arvoinen kohdistuminen, ilmaston lämpenemisen rajoittaminen, biodiversiteetin turvaaminen ja muutosten vauhdittamisen tärkeys. (5 asiaa, jotka sinun täytyy tietää uudesta ilmastoraportista 2022.)

Ilmaston eri lämpenemistasoihin liittyviä riskejä on arvioitu tutkijoiden toimesta ja viimeisimmässä raportissa todetaan, että riskit kasvavat aiempaa arvioitua suuremmiksi myös matalimmilla lämpe-

nemistasoilla. Ilmaston lämpenemisen vaikutukset ekosysteemissä ovat jo tässä hetkessä ilmenneet luultua nopeammin. Vaikutuksien on todettu olevan myös aiempaa ennustetta laajemmat ja niiden vaikutukset ovat pitkäaikaisemmat. (Mt.)

Toinen raportin keskeinen viesti koskee ilmastovaikutusten epätasa-arvoa. Tällä hetkellä ilmastovaikutukset koettelevat eniten niitä, joilla ei ole resursseja varautua riskeihin hyvinvointiyhteiskuntien tavoin. Riskialueiden määrä on jälleen kasvanut edelliseen raporttiin verrattuna. Näillä alueilla ilmastovaikutusten aiheuttama kuolleisuus on 15 kertaa korkeampi verrattuna esimerkiksi Suomeen. Toisaalta tätä samaa viestiä puoltaa myös raportin kolmas teesi, jossa painotetaan etenkin haavoittuvimpien maiden kriittistä avuntarvetta ilmastotoimien suhteen. (Mt.) Esimerkkejä tällaisten riskialueiden olosuhteista ovat viime vuosina nähdyt hirmumyrskyt, tulvat ja ankarat maastopalot (Heiskanen 2020, 81).

IPCC korostaa biodiversiteetin ja ekosysteemin suojelemisen tärkeyttä, sillä tämä on vaikuttava keino torjua ilmastonmuutosta ja näin ollen edistää niin ihmisten, kuin maapallonkin hyvinvointia. Jotta nämä hyödyt voidaan valjastaa käyttöön, on noin 30–50 prosenttia planeetan maa- ja vesialueista turvattava ilmastonmuutoksen vaikutuksilta. (Mt.)

Vaikkakin tiedeyhteisö on jo usean vuosikymmenen ajan tuonut esiin maan pintalämpötilan nousun pysäyttämisen tärkeyttä, poliittiset päättäjät eivät ole päässeet täydelliseen yhteisymmärrykseen ilmastonmuutoksen vaatimista toimenpiteistä (Heiskanen 2020, 124). Borg ja Joutsenvirta (2015, 159) huomauttavat teoksessaan, että useiden valtioiden pyrkimykset kestävän kehityksen edistämiseksi ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Näin ollen viimeisin ja kenties tärkein IPCC:n raportin viesti on se, että pienten edistysaskeleiden ottaminen ei enää ole riittävää, vaan nyt on ehdottomasti siirryttävä mittavien ja suurisuuntaisten muutosten toteuttamiseen. Ilmastonmuutoksen vaikutusten ollessa yhä laajempia, on toimien sen torjumiseksi oltava monialaisia, koskettaen koko yhteiskuntajärjestelmää oikeudenmukaisesti ja osallistavasti. (5 asiaa, jotka sinun täytyy tietää uudesta ilmastoraportista 2022.)

3 Kirjallisuuskatsauksen toteutus

3.1 Narratiivinen kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsaukset ovat yhä enenevässä määrin hoitotieteessä ja terveystieteellisessä tutkimuksessa hyödynnettäviä tutkimusmenetelmiä niiden näyttöön perustuvuuden ja luotettavuuden vuoksi. Kirjallisuuskatsaukset jaotellaan perinteisesti metatutkimuksiin sekä systemaattisiin ja kuvaileviin eli narratiivisiin kirjallisuuskatsauksiin. Menetelmää voidaan käyttää itsenäisenä tutkimusmenetelmänä tai esimerkiksi osana empiiristä tutkimusta. (Kangasniemi, Utriainen, Ahonen, Pietilä, Jääskeläinen & Liikanen 2013, 294.) Opinnäytetyössä menetelmänä käytetään narratiivista kirjallisuuskatsausta, joten tässä luvussa kuvataan ainoastaan kyseisen tutkimusmenetelmän piirteitä.

Narratiivinen kirjallisuuskatsaus toimii keinona päästä tavoitteeseen, sen ollessa menetelmä, jonka avulla kootaan tietoa jo tehdyistä tutkimuksista järjestelmällisesti. Menetelmän avulla voidaan kuvailla tiivistetty yleiskatsaus koskien tutkittavaa ilmiötä. Kirjallisuuskatsauksen ominaispiirteisiin kuuluu systemaattisuus, täsmällisyys ja toistettavuus. Aineisto, jota tutkittavasta ilmiöstä kerätään, arvioidaan ja analysoidaan läpinäkyvästi ja perusteellisesti. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus tarjoaa mahdollisuuden hankkia ajantasaista tietoa ilman tarkkoja metodisia sääntöjä. (Salminen 2011, 3–7.)

Narratiivinen kirjallisuuskatsaus voidaan jakaa neljään vaiheeseen, joiden mukaan prosessi etenee; tutkimuskysymyksen muodostaminen, aineistonkeruu ja valinta, kuvailun rakentaminen ja tulosten tarkastelu. Nämä aiheet etenevät osittain yhtäaikaaisesti toistensa kanssa, tämä kuuluu narratiivisen kirjallisuuskatsauksen erityispiirteisiin. (Kangasniemi ym. 2013, 294.)

Tutkimuskysymys toimii katsauksen perustana ja ohjaa katsausta niin aineiston valinnassa kuin aineiston analyysissä, joten se on tärkeää määritellä. Tutkimuskysymys muotoillaan ja rajataan tavoitteen mukaisesti. Muotoilua määrittelee se, kuinka laajasta näkökulmasta tutkittavaa ilmiötä halutaan tarkastella. Mikäli pyritään syvälliseen lopputulokseen, tulee tutkimuskysymyksen olla tarkasti rajattu ja jos tavoitteena on tarkastella ilmiötä useasta eri näkökulmasta käsin, tutkimuskysymys muotoillaan väljästi. (Mts. 291–295.) Opinnäytetyön tarkoituksen mukaan, muotoiltiin tutkimuskysymys seuraavanlaiseksi;

“Kuinka toimintaterapian interventiovaiheessa voidaan edistää ekologisesti kestävää kehitystä?”

3.2 Aineiston keruu

Kuten yllä mainittiin, aineiston keruuta ohjaa tutkimuskysymys, johon etsitään vastausta tutkimustiedosta. Narratiivista kirjallisuuskatsausta varten valittu aineisto voi olla hyvin toisistaan poikkeavaa. Aineistoksi valitut tutkimukset voivat olla keskenään erilaisia ja poiketa toisistaan esimerkiksi menetelmällisesti, lähestymistavoiltaan tai tieteenaloiltaan. Julkaisuun liittyvät piirteet voivat myöskin olla kirjavia, liittyen muun muassa julkaisuajankohtaan tai –forumiin. Tärkeintä on, että tutkimuksen valinta on tutkimuskysymyksen kannalta perusteltua. Aineiston jäsentämisen ja luotettavuuden arvioinnin apuna voidaan käyttää taulukointia. (Kangasniemi ym. 2013, 296.)

Aineisto kerättiin luotettavista tietokannoista tutkimuskysymyksen pohjalta luotujen hakusanojen avulla. Tietokannat, joista aineistoa haettiin, olivat Cinahl, Otseeker ja Janet Finna. Tieto kerättiin systemaattisesti eli järjestelmällisesti, mutta tarvittaessa myös manuaalista hakua olisi voitu hyödyntää. Tiedonhaun tarkoituksena oli toteuttaa haku niin, että aiheesta löydettäisiin kaikki mahdollisimman relevantti tieto. Tähän pyrittiin määrittelemällä tarkasti aihetta koskettavat hakusanat niin, että tiedonhaun tulokset eivät kasvaisi kuitenkaan liian suureksi. Hakusanojen määrittelytuntena käytettiin sähköistä Finto-sanastopalvelua ja testihakuja sosiaali- ja terveysalojen tietokannoissa. Taulukossa 1 esitellään lopulliseen tiedonhakuun valikoituneet hakusanat. Hakutuloksia rajattiin hakusanalla NOT ecological validity, jotta hakutuloksista rajautui ulkopuolelle artikkelit, jotka käsitelivät tutkimustulosten yleistettävyyttä, eikä niinkään ekologisuuutta. Aineisto valittiin tarkastelemalla tuloksia ensin otsikkotasolla, edeten tiivistelmätason kautta koko tekstin tasolle (ks. kuvio 2). Tämän prosessin aikana aineistoa tarkasteltiin etukäteen määriteltyjen sisäänotto- ja poissulkukriteereiden avulla.

Taulukko 1. Tietokannat ja hakusanat

Tietokanta	Hakusanat
Cinahl	(Occupational therap)* AND (sustainable development OR sustainability OR ecological OR

	eco-friendly) AND (interventions OR strategies OR program OR management OR treatment OR therapy) NOT (ecological validity)
OTseeker	Occupational therapy AND sustainability OR sustainable development OR ecological AND intervention OR therapy
Janet Finna	(Occupational therap*) AND (sustainability OR sustainable development OR ecological) AND (intervention OR best practice OR therapy)

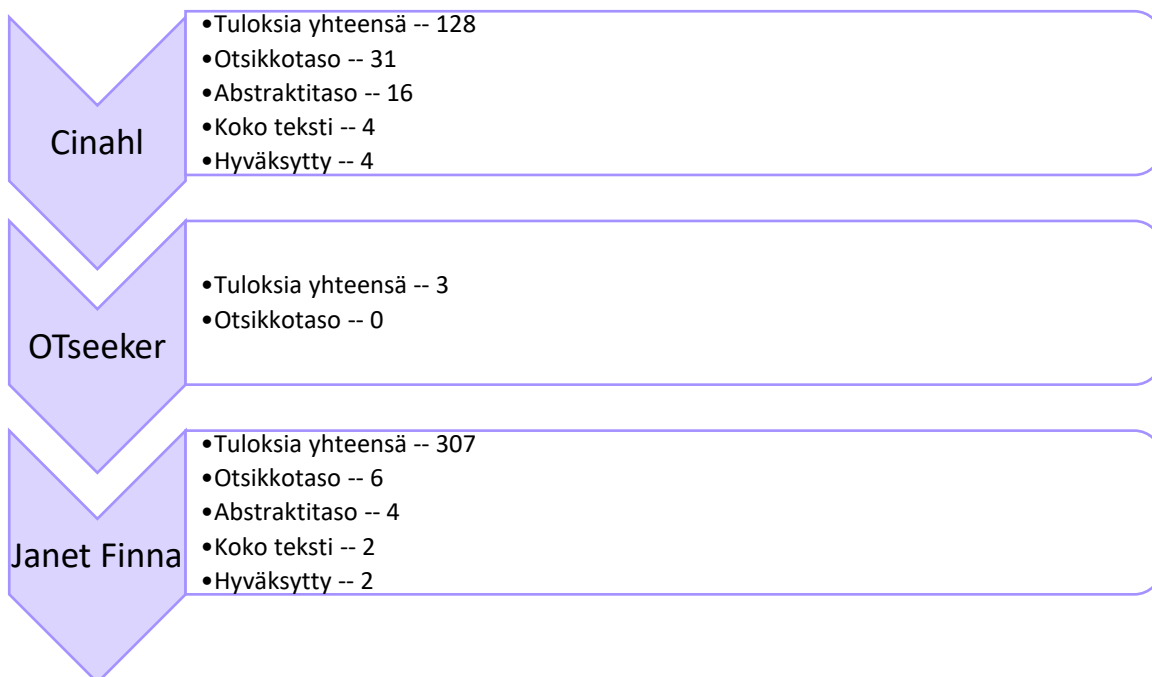
Sisäänottokriteereinä vaadittiin aineiston olevan vertaisarvioitu tieteellinen julkaisu, joka oli julkaistu viimeisimmän kymmenen vuoden sisällä (2012–2022). Tutkimusartikkelin tuli olla saatavilla kokotekstinä, joko suomen- tai englannin kielellä ja sen täytyi vastata muodostettuun tutkimuskysymykseen. Artikkelin tuli käsitellä ekologisesti kestävää kehitystä nimenomaan toimintaterapian näkökulmasta. Hakutuloksista poissuljettiin täten artikkelit, jotka eivät vastanneet sisäänottokriteerien vaatimuksiin. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit on havainnollistettu taulukon muodossa alla (ks. taulukko 2).

Taulukko 2. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Artikkeli on saatavilla kokotekstinä	Artikkeli ei ole saatavilla kokotekstinä
Artikkeli on julkaistu vuosina 2012–2022	Artikkeli on julkaistu ennen vuotta 2012

Julkaisukieli on englanti tai suomi	Julkaisukieli on jokin muu
Artikkeli on vertaisarvioitu	Artikkeli ei ole vertaisarvioitu
Artikkeli vastaa tutkimuskysymykseen	Artikkeli ei vastaa tutkimuskysymykseen

Tiedonhaku tuotti yhteensä 37 tulosta, joita tarkasteltiin sisäänotto- ja poissulkukriteereiden kautta systemaattisesti edeten. Lopulliseksi aineistoksi valikoitui yhteensä kuusi artikkelia. Kuviossa 2 havainnollistetaan aineiston tarkastelun eteneminen kunkin käytetyn tietokannan kohdalla. Duplikaatit, eli samat tulokset eri tietokannoista poissuljettiin hakuvaiheessa aineiston ulkopuolelle.

Kuvio 2. Aineiston tarkastelun eteneminen

3.3 Aineiston analyysi

Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen ydinvaihe on kerätyn aineiston kokoaminen kuvailuksi, jossa tutkimuskysymykseen vastataan. Kuvailussa luodaan koottu synteesi aineiston sisällöstä ja sitä analysoidaan kriittisesti. Tavoitteena ei ole ainoastaan tiivistää ja raportoida eri tutkimusten tietoa yhteen, vaan luoda uusia päätelmiä ja vertailla eri sisältöjä ja niiden heikkouksia ja vahvuuksia. (Kangasniemi ym. 2013, 296.)

Kirjallisuuskatsauksen aineiston tarkastelun apuvälineenä käytetään sisällönanalyysia. Tämän menetelmän avulla voidaan aineistosta saatu tieto luokitella ryhmiin, jotka osaltaan helpottavat tiedon yhteen kokoamista ja tiivistämistä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 123–124.) Aineiston analyysi voidaan jaotella lähestymistapansa mukaan kolmeen eri keinoon muodostaa analyysi; aineistolähtöinen, teoriaohjaava tai teorialähtöinen sisällönanalyysi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108). Tässä opinnäytetyössä aineiston analyysi muodostettiin teorialähtöisesti. Teorialähtöiselle sisällönanalyysille on tyypillistä sen perustuminen johonkin olemassa olevaan teoriaan tai malliin (mts. 108).

Opinnäytetyön aineiston analyysin taustalla hyödynnettiin Fisherin ja Marterellan (2019) luoman toimintaterapian prosessimalli OTIPM:n (The Occupational Therapy Intervention Process Model) luokittelua erilaisista interventiomenetelmistä. Aineistosta esiin nousseet käsitteet, jotka vastasivat tutkimuskysymykseen, luokiteltiin OTIPM:n interventiomenetelmien mukaisesti. Tämä valinta oli perusteltua, sillä opinnäytetyön tarkoituksena oli löytää keinoja ja näkökulmia, joiden avulla toimintaterapian interventioiden suunnittelemisen vaiheessa voi huomioida ekologisesti kestävä kehityksen. OTIPM jaottelee toimintaterapian interventiomenetelmät neljän eri interventiomallin mukaisesti; kompensatiomalli, kouluttamisen ja opettamisen malli, taitojen hankkimisen malli ja restoratiivinen malli (ks. taulukko 3). Toimintaterapeutti voi tarvittaessa hyödyntää interventiomenetelmänä myös edellä mainittujen interventiomallien yhdistelmää. (Fisher & Marterella 2019, 55–56). Näin ollen oli tarkoituksenmukaista hyödyntää OTIPM-prosessimallia aineiston analyysivaiheessa.

Analyysi aloitettiin luomalla niin kutsuttu analyysirunko, jonka avulla oli mahdollista kategorisoida aineiston tarkastelun tukena käytettävän toimintaterapian prosessimalli OTIPM:n sisältöä. Analyysi-

sirungon tavoitteena oli selkeyttää aineistosta poimittujen ilmaisujen luokittelua interventiomenetelmien mukaan. Taulukoissa 3 ja 4 esitellään aineistonanalyysin prosessi. Aineistossa mainitut alkuperäiset ilmaisut suomennettiin ja pelkistettiin. Tämän jälkeen ilmaisut luokiteltiin ylä- ja alaluokkiin OTIPM:n interventiomallien mukaisesti.

Taulukko 3. OTIPM:n interventiomallit esiteltynä analyysirungon avulla

Yläluokka	Alaluokka
Kompensaatiomalli	Toiminnan mukauttaminen
Kouluttamisen ja opettamisen malli	Tiedon jakaminen liittyen toiminnalliseen suoriutumiseen, kokemukseen ja osallistumiseen
Taitojen hankkimisen malli	Taitojen hankkiminen
	Taitojen uudelleen kehittäminen
	Taitojen ylläpitäminen
Restoratiivinen malli	Valmiuksien ennalleen palauttaminen
	Valmiuksien kehittäminen
	Valmiuksien ylläpitäminen

Taulukko 4. Esimerkkejä sisällönanalyysin etenemisestä

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka
" Helping people understand that they can control events that contribute to global issues empowers them to impact those issues as desired, developing an internal locus of control consisting of a sense of personal responsibility and readiness to take action to address the problems through occupational behavior change."	"ymmärrys kyvystä vaikuttaa voimaannuttaa toiminnallisten muutosten toteuttamiseen"	valmiuksien kehittämisen	restoratiivinen malli
"The awareness that resulted from participation in the study, empowered participants so that they were poised to take action"	"tietoisuuden lisääminen edesauttaa toiminnallisten muutosten toteutumista"	Tiedon jakaminen liittyen toiminnalliseen suoriutumiseen, kokemukseen ja osallistumiseen	kouluttamisen ja opettamisen malli
" Occupational therapists can be advisers on how people could conduct occupational changes suited to individuals to meet their need yet to sustain resources and the ecology"	"neuvonta toiminnallisten muutosten toteuttamiseksi"	toiminnan mukauttaminen	kompensaatiomalli

4 Aineiston esittely ja tulokset

Viimeisenä narratiivisen kirjallisuuskatsauksen vaiheena on tulosten tarkasteleminen. Tämän vaiheen tarkoituksena on pohtia tuotettuja tuloksia ja niihin pääsyyn johtavaa prosessia. Tässä vaiheessa yhdistetään keskeiset tulokset johonkin laajempaan kontekstiin ja tarkastellaan niitä yhdessä. (Kangasniemi ym. 2013, 297.) Opinnäytetyössä tuloksia tarkasteltiin suhteessa toimintaterapian paradigmaan ja prosessimalliin.

Sisäänottokriteerien perusteella aineistoksi (n=6) valikoitui yhteensä kuusi artikkelia. Kaikki artikkelit olivat vertaisarvioituja ja julkaistu toimintaterapian kansainvälisissä tieteellisissä julkaisuissa.

Aineisto koostui kartoittavasta katsauksesta, tapaustutkimuksesta, monimenetelmä tutkimuksesta, kolumnista, asiantuntijan kannanotosta ja näkökulma-artikkelista (ks. taulukko 5).

Taulukko 5. Aineiston esittely

Kirjoittaja	Julkaisu vuosi	Otsikko	Lehti	Julkaisun tyyppi
Lieb, C.	2022	Occupational Therapy in an Ecological Context: Ethics and Practice	The American Journal of Occupational Therapy	kolumni
Dennis, C.W., Dorsey, J.A. & Gitlow, L.	2015	A call for sustainable practice in occupational therapy	Canadian Journal of Occupational Therapy	Tutkimusartikkeli (tapaustutkimus)
Ayoma, M.	2016	Occupational Therapy and Environmental sustainability	Australian Occupational Therapy Journal	näkökulma-artikkeli
Ikiugu, M.N., Westerfield, M.A., Lien, J.M., Theisen, E.M., Cerny, S.H. & Nissen, R.M.	2015	Empowering people to change occupational behaviours to address critical global issues	Canadian Journal of Occupational Therapy	Tutkimusartikkeli (monimenetelmä tutkimus)

Hocking, C. & Kroksmark, U.	2013	Sustainable occupational responses to climate change through lifestyle choices	Scandinavian Journal of Occupational Therapy	asiantuntijoiden kannanotto
Wagman, P.	2014	How to contribute occupationally to ecological sustainability: A literature review	Scandinavian Journal of Occupational Therapy	kirjallisuuskatsaus

Lieb (2022, 1) pohtii kolumnissaan toimintaterapian teoriaan ja käytäntöön vaikuttavia tekijöitä kestävän kehityksen näkökulmasta. Julkaisussa pyritään tuomaan ilmi keinoja, joiden avulla toimintaterapeutit voivat ammatissaan huomioida kestävän kehityksen näkökulman sekä yksilö- että organisaatiotasolla. Keskeisimpänä näkökulmana artikkelissa tarkastellaan länsimaisen kulttuurin vaikutuksia toimintaterapian teorian muovautumiseen ja sitä kautta sitä, kuinka jotkin länsimaiseen kulttuuriin liittyvät elementit toimivat tahattomasti esteinä ekologisesti kestävän toimintaterapian toteutumiseksi. Yksilökeskeisyyden korostuminen saattaa toimia esteenä silloin, kun omaa toimintaa on tarpeen mukauttaa yhteisön hyväksi. Toimintaterapiassa otetaan laajasti huomioon ympäristön vaikutukset toimintaan, mutta toisaalta, toiminnan vaikutukset ympäristöön saattavat jäädä vähemmälle huomiolle. Teollistuminen ja kapitalismi pyrkivät kasvattamaan tuotteliaisuutta, joka voi osaltaan kasvattaa kuilua yksilön ja ympäristön välillä. Artikkelissa pohditaan ei-länsimaisien kulttuurien arvojen hyödyntämistä ekologisesti kestävän toimintaterapian toteutumiseksi. Yhteisöllisyyden, ympäristön ja toiminnan keskinäisen riippuvuussuhteen sekä tasapainon huomiointi toiminnassa voisivat edistää terapian tavoitteiden toteutumista ekologisesti kestävästi. Usean tietoteorian hyödyntäminen voi olla avuksi edellä mainitun saavuttamiseksi interventiota suunniteltaessa, mutta myös koulutuksen ja työtä ohjaavien suositusten luomisessa. (Mts. 2–4.)

Dennis, Dorsey ja Gitlow (2015) tutkailevat tutkimusartikkelissaan Liebin (2022) lailla keinoja, joiden avulla kestävän kehityksen ulottuvuuksia voidaan huomioida toimintaterapiassa. Dennis ja muut esittelevät julkaisussaan tapaustutkimuksen kautta niin sanotun kestävän kehityksen linssin (sustainability lens), jonka avulla ammatinharjoittajat voivat ammatillista harkintaa toteuttaessaan ottaa kestävän kehityksen osaksi käytänteitään. Artikkelin mukaan yksilöterapiaa suunniteltaessa tulisi suunnata ammatillisen harkinnan kautta ajatuksia laajemmalle niin, että interventiot hyödyttäisivät yksilön lisäksi mahdollisesti myös yhteisöä ja ympäristöä. Kestävän kehityksen linssin läpi tekemiään ratkaisuja voi tarkastella kolmen eri ammatillisen harkinnan osa-alueen kautta; käytännönläheisesti, tieteellisesti, eettisesti tai ympäristön mahdollisuuksien kautta. Julkaisun mukaan ammatillinen harkinta kestävän kehityksen linssin läpi varmistaa, että ammatinharjoittajat ottavat maailmanlaajuiset ympäristölliset ongelmat huomioon toteuttaessaan interventioita. (Dennis ym. 2015, 160–165.)

Ayoma (2014, 460) toteaa näkökulma-artikkelissaan yhteyden toimintaterapiainventioiden tavoitteen ja ekologisen kestävyuden välillä. Interventioiden keskeisenä tavoitteena voidaan pitää terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä. Tämän yksi edellytys on ympäristön resurssien yhteensovittaminen ihmisen toiminnan kanssa. Ihmisen terveyden ja hyvinvoinnin voidaan sanoa olevan riippuvainen hyvinvoivasta ekosysteemistä. Toimintaterapeutin tuntemus niin kutsutun toiminnallisen kehän vaikutuksista ympäristöön voi herättää ihmiset huomaamaan, kuinka heidän päivittäiset toimintonsa ovat yhteydessä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen, mutta myös kestävään ympäristöön.

Ikiugu, Westerfield, Lien, Theisen, Cerny ja Nissen (2015, 194–196) toteuttivat monimenetelmä tutkimuksen (n=11), jonka tavoitteena oli selvittää interventioiden vaikuttavuutta hyödynnettäessä toimintaterapian teoreettista mallia MIOT:a. Interventioiden päämääränä oli lisätä osallistujien tietoisuutta globaaleihin ongelmiin liittyen sekä helpottaa heidän toiminnallisten tottumustensa muuttamista, jotta voitaisiin paremmin vastata näihin ongelmiin. Tutkijoiden mukaan MIOT-malli vaikuttaisi olevan työkalu, jota hyödyntämällä voidaan edistää yksilön tunnetta siitä, että hänen on mahdollista vaikuttaa ilmastonmuutokseen ja muihin globaaleihin ongelmiin muuttamalla omia toiminnallisia tottumuksiaan.

Tutkimus toteutettiin monimenetelmätutkimuksena ilman vertailuryhmää, ja siihen osallistui 11 yksilöä School of Health Sciences-yliopiston yhteisöstä. Tutkimuksen alussa osallistujia pyydettiin kirjoittamaan ylös yksi henkilökohtainen päämäärä, jonka avulla he toivoisivat voivan vaikuttaa johonkin globaaliin ongelmaan. Päämäärän muodostamisen jälkeen osallistujien tehtävänä oli tunnistaa toimintoja eri osa-alueilta, jotka auttaisivat heitä päämäärän saavuttamisessa. Valittujen toimintojen toteutumista arvioitiin Likert-asteikon avulla. Tämän tehtyään osallistujat raportoivat päivittäistoimensa viikon ajalta tutkijoille, jotka jaottelivat toimet American Occupational Therapy Association AOTA:n viitekehyksen mukaisesti kahdeksaan kategoriaan. Kategorisoinnin jälkeen lista palautettiin osallistujille, jotka asettivat toiminnot tärkeysjärjestykseen sen mukaan, kuinka tehokkaasti yksittäinen toiminto helpottaisi aluksi nimetyn päämäärän saavuttamisessa. Tutkimuksen aikana osallistujille jaettiin tietoa toiminnan yhteydestä globaaleihin ongelmakohtiin. Oman toiminnan analysointi edisti osallistujien tietoisuutta toiminnan vaikutuksista ympäröivään maailmaan, he kokivat halua ja pystyvyyttä edistää omaa ja ympärillä olevien toimintaa suhteessa ympäristön hyvinvointiin. Tutkijat tuovat artikkelissa ilmi, että aihetta on tulevaisuudessa tarpeen tutkia lisää ja se tulisi toistaa laajemmalla, ei niin tasakoosteisella osallistujaryhmällä. (Mts. 197–201.)

Hocking ja Kroksmark (2013, 111) kuvailevat asiantuntijan kannanotossaan YK:n kansainvälisen kyselytutkimuksen tuloksia ja pohdiskelevat tulosten hyödynnettävyyttä toimintaterapian interventioiden suunnittelemisessa. Kyselytutkimuksessa selvitettiin yhteensä noin 8000 nuoren aikuisen ajatuksia heidän päivittäisten toimintojen vaikutuksista ympäristöön. Kyselyyn vastanneita oli 20 eri maasta. Tulosten mukaan nuoret aikuiset ovat huolissaan ympäristön tilan huononemisesta ja lisääntyvästä köyhyydestä. Heillä vaikutti olevan tahtoa suojella ympäristöä ja edistää parempaa tulevaisuutta tuleville sukupolville. Tavot vaikuttaa edellä mainittuihin vaihtelivat kuitenkin maantieteellisesti eri ympäristöissä asuvien vastaajien keskuudessa. Ruotsalaisten vastaajien suurimpana huolenaiheena oli ympäristöystävällisempään elämäntyyliin mukautuminen, tämän haasteen he kokivat koskettavan jäseniä yhteiskunnan eri tasoilla. Artikkelin mukaan kyselytutkimuksen tulokset tarjoavat tietoa, jota toimintaterapeutit voivat hyödyntää työskennellessään yksilöiden tai yhteisöjen kanssa kestäväen kehityksen edistämiseksi. Kirjoittajat kuitenkin huomauttavat, että kyselytutkimukseen vastanneet eivät edustaneet nuoria aikuisia, joilla on toimintakykyyn vaikuttavia vammoja tai sairauksia. Lisätutkimusta aiheeseen liittyen tarvitaan lisää. Toimintaterapeuttien voisi olla tarpeen kuitenkin kysyä nuorilta aikuisilta heidän näkemyksiään kestäväen kehitykseen liittyen ja tarvittaessa auttaa heitä omaksumaan ympäristöystävällisempiä elämäntapoja. (Mts. 112–116.)

Wagmanin (2014a, 161) kartoittavasta kirjallisuuskatsauksesta käy ilmi, että toimintaterapeutit voivat työssään edistää neljällä eri tavalla ekologisesti kestäväää kehitystä; toiminnan mukauttaminen ilmastonmuutoksen ehkäisemiseksi sekä ilmaston lämpenemiseen sopeutumiseksi, yhteistyön toteuttaminen ympäristön ja yksilön hyvinvoinnin edistämiseksi, tarkastelemalla toiminnan ja ekologisen kestävyuden yhteyttä ja varoittamalla ilmastonmuutoksen vaikutuksista toimintaan. Katsauksen aineisto (n=14) koostui vuosien 2008–2013 välillä julkaistuista artikkeleista, jotka käsittelivät toimintaterapian mahdollisuuksia vaikuttaa ilmastonmuutoksen etenemiseen ja ekologiseen kestävyteen. Tiedonhaku oli toteutettu hyödyntämällä systemaattista ja manuaalista tiedonhakuja. Sisäänottokriteereinä toimi julkaisuvuosi ja –kieli, vähintään yhden kirjoittajista tuli olla toimintaterapeutti ja julkaisun tuli käsitellä ilmastonmuutosta tai ekologista kestävyttä toimintaterapian näkökulmasta. Aineistonanalyysin tuloksena kävi ilmi neljä keinoa, joiden avulla toimintaterapiassa on mahdollista edistää ekologista kestävyttä. Kirjoittaja tuo esille, että tutkimukseen ei liity hänen osaltaan eturistiriitoja eli sidonnaisuuksia. Aineistoon pyrittiin ottamaan mukaan kaikki julkaisut, jotka käsittelivät kestävään kehityksen ekologista ulottuvuutta, kirjoittaja kuitenkin pohtii, että olisi tarpeellista tarkastella toimintaterapiaa myös sosiaalisen ulottuvuuden ja toiminnallisen oikeudenmukaisuuden kautta. (Mts. 162–164.)

Opinnäytetyön tuloksista kävi ilmi, että toimintaterapian interventiovaiheessa on mahdollista edistää ekologisesti kestäväää kehitystä kiinnittämällä huomiota sekä terapeutin, että asiakkaan ja hänen ympäröivänsä yhteisön toimintaan vaikuttaviin tekijöihin. Aineistossa mainittuja ekologisesti kestävään kehityksen edistämisen keinoja pyrittiin tarkastelemaan toimintaterapian interventiomalli OTIPM:n kautta. Prosessin johtopäätöksenä vaikuttaisi siltä, että interventiovaiheessa voidaan huomioida kestävä kehitys erityisesti hyödynnettäessä jotain OTIPM:n kolmesta eri interventiomallista; kompensatiomalli, kouluttamisen ja opettamisen malli ja restoratiivinen malli.

4.1 Kompensaatiomalli ja ekologisesti kestävä kehitys

Toiminnan mukauttamista voidaan pitää yhtenä keinona kompensoida alentunutta toimintakykyä. Toiminnan mukauttaminen voi toteutua eri tavoin, esimerkiksi ympäristöä muokkaamalla, käyttämällä erilaisia strategioita toiminnan toteuttamiseksi tavalla, joka huomioi yksilölliset tarpeet liittyen yksilön toimintakykyyn tai hyödyntämällä apuvälineitä toiminnan aikana. (Fisher & Marterella 2019, 97–99.) Toiminnan mukauttaminen nousi esiin tarkastellessa ekologisesti kestäväää kehitystä. Ympäristön hyvinvoinnin nykytilan vuoksi on tarpeellista kiinnittää huomiota ihmisen toiminnan

vaikutuksista tähän (Wagman 2014a, 161). Toisaalta ilmastonmuutoksen aiheuttamat haasteet vaikuttavat toimintaan siinä määrin, että ihmisen on mukautettava toimintaansa sopeutuakseen ympäristön nykytilaan (Dennis ym. 2015, 161).

Toimintaterapeuttien suunnitellessa ja toteuttaessa interventioita on mahdollista edistää toimintatapoja, jotka ovat vastaavat yksilön tarpeisiin huomioiden samalla ympäristön resurssit (Wagman 2014a, 162). Laajentamalla omaa tietämystä länsimaisen kulttuurin ulkopuolelle sekä toteuttamalla ammatillista harkintaa niin kutsutun kestävä kehityksen linssin (sustainability lens) läpi on mahdollista huomioida ekologisesti kestävä kehitys toimintaterapiaprosessin aikana tehokkaammin (Lieb 2022, 4; Dennis ym. 2015, 165.) YK:n kansainvälinen kyselytutkimus nuorten aikuisten ajatuksista ympäristön nykytilaan liittyen toi ilmi pohdinnan toimintaterapeuttien roolista kysyä nuorten asiakkaidensa näkemyksiä kestävä elämäntavan suhteen. Parhaiten soveltuvaksi suomalaiseseen kontekstiin voidaan olettaa olevan kyselytutkimuksen tulokset ruotsalaisten nuorten aikuisten näkemyksistä; vastaajat toivoivat ratkaisuja sopeutuakseen kestävämpään elämäntapaan. (Hocking & Kroksmark 2013, 114–116.) Ekologisesti kestävien toimintatapojen ollessa osa toimintaterapiainterventiota, on edellä mainitut seikat mahdollisesti tarpeen ottaa huomioon.

4.2 Koulutuksen ja opettamisen malli ja ekologisesti kestävä kehitys

Toimintakeskeiset koulutukselliset ja opetukselliset ohjelmat ovat keino jakaa tietoa toimintakykyyn vaikuttavista tekijöistä. Tällaista toimintaa on mahdollista toteuttaa luentoina, ryhmätoimintana tai esimerkiksi työpajatoimintana. Tietoa voidaan jakaa asiakkaiden lisäksi myös kollegoille, asiakkaan läheisille tai muille verkostoille. (Fisher & Marterella 2019, 103–104.)

Ikiugun ja muiden (2015, 197–201) tutkimuksessa jaettiin osallistujille tietoa toiminnallisten valintojen yhteydestä kestävään kehitykseen. Osallistujia pyydettiin refleктоimaan saamaansa tietoa oman toiminnan kautta apukysymysten avulla, ajatuksista keskusteltiin yhteisesti ryhmässä. Tämän tavoitteena oli lisätä osallistujien ymmärrystä aiheesta ja tätä tehdä näkyväksi heidän mahdollisuutensa vaikuttaa ympäristön hyvinvointiin. Toiminnallisten tottumusten muuttamisen esteenä saattaa olla yksilön ajatus epäonnistumisesta tai siitä, että hänen valinnoillaan ei ole vaikutusta. Näin ollen tiedon jakaminen toiminnan yhteydestä ympäristöön voi edesauttaa toiminnallisten valintojen ympäristöystävällisemmäksi muuttamista. Tätä ajatusta puoltaa kolumnissaan myös Ayoma (2014, 460), jonka mukaan toimintaterapeutin tuntemus niin kutsutun toiminnallisen

kehän vaikutuksista ympäristöön voi herättää ihmiset huomaamaan, kuinka heidän päivittäiset toimintonsa ovat yhteydessä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen, mutta myös kestävään ympäristöön.

Toimintaterapiainervention koulutuksellisen ja opetuksellisen mallin pääasiallinen tarkoitus on jakaa kohderyhmälle tarvittavaa tietoa (Fisher & Marterella 2019, 106). Toimintaterapeuttien on kehoitettu huomioimaan käytänteissään yksilön tarpeiden lisäksi myös yhteisön ja ympäristön tarpeet, näin toimiessa on mahdollista edistää merkityksellisen toiminnan toteutumista ilman negatiivisia ympäristöllisiä vaikutuksia. (Dennis ym. 2015, 164.) Lieb (2022, 3–4) taas ehdottaa ei-länsimaisen kulttuurin arvojen ja usean tietoteorian hyödyntämistä toimintaterapeutin edistäessä tasapainoa toiminnan ja ympäristön välillä.

Edellä mainitut eivät suoranaisesti kosketa OTIPM:n interventiomalleja, vaan ennemminkin ammatillista harkintaa interventioiden suunnittelemisen taustalla. Nämä koettiin kuitenkin interventiovaiheeseen liittyviksi tärkeiksi seikoiksi. Lisäksi heräsi pohdintaa toimintaterapeuttisen asiantuntijuuden hyödyntämistä myös esimerkiksi ympäristöhankkeiden tai –projektien hyväksi.

Asiantuntijuus toimintaan vaikuttavista tekijöistä voisi mahdollisesti olla hyödyksi kestävä kehityksen edistämiseen tähtäävien hankkeiden toteuttamisessa. Wagman (2014a, 163) toi katsauksessaan ilmi mahdollisuuden varoittaa ilmastonmuutoksen vaikutuksista toimintaan yhteiskunnallisella tasolla. Yhteistyö osana kunnallisen ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa saattaisi olla hyödyllistä ekologisen kestävyuden edistämisen hyväksi.

4.3 Restoratiivinen malli ja ekologisesti kestävä kehitys

Restoratiivinen interventiomalli viittaa työskentelyyn taitojen valmiustasolla, se voi tarkoittaa valmiuksien ennalleen palauttamista, kehittämistä tai ylläpitämistä (Fisher & Marterella 2019, 113). Toiminnan mukauttaminen ympäristön tarpeisiin vaatii pystyvyyden tunnetta ja ajatuksen siitä, että toiminnallisilla valinnoilla voi todella vaikuttaa ympäristön hyvinvointiin. Ihmisten voimaannuttaminen voi edistää toiminnallisten tottumusten muuttamista ympäristöystävällisemmäksi. (Ikiugu ym. 2015,199.) Restoratiivinen lähestymistapa toimintaterapiainventiossa keskittyy kehon toimintoihin, tämä voi tarkoittaa työskentelyä mielen tai kehon fysiologisten toimintojen äärellä (Fisher & Marterella 2019, 115). Pystyvyyden tunteen vahvistaminen tai yksilön voimaannuttaminen voidaan käsittää mielen ja ajattelutoimintojen tasolla työskentelyksi. Tällainen

lähestymistapa ekologisen kestävyden edistämiseksi voitaisiin luokitella restoratiivisen interventiomallin mukaiseksi.

5 Pohdinta

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää kuinka toimintaterapeutit voivat huomioida ekologisesti kestävästä kehityksen terapiaprosessin interventiovaiheessa. Tavoitteena oli tarjota näkökulmia huomioitavaksi toimintaterapiainterventioiden suunnittelemisen ja toteuttamisen vaiheeseen. Tiedonhaun perusteella löydettiin opinnäytetyön tavoitteeseen vastaavaa tietoa. Aineisto koostui viimeisen kymmenen vuoden sisällä julkaistuista erilaisista tieteellisistä julkaisuista, kuitenkin ainoastaan yksi artikkelista oli julkaistu viimeisen viiden vuoden sisällä. Jokaisessa artikkelissa kirjoittajat toivat ilmi tarpeen aiheen lisätutkimukselle.

Tarkastellessa kestävästä kehityksen ja toimintaterapian määritelmiä huomattiin näiden kahden teeman välillä yhteneväisyyksiä. Yksi yleinen kestävästä kehityksen määritelmä on ympäristön resursien käyttäminen niin, että ne vastaavat nykyhetken tarpeisiin, vaarantamatta tulevien sukupolvien tarpeiden täyttymistä (Hocking & Kroksmark 2013, 112). Opinnäytetyön tiedonhaun tuloksena vaikutti toistuvan ajatus toimintaterapian mahdollisuuksista kestävästä kehityksen edistämiseksi. Mahdollisuuksia esitettiin sekä yksilöllisellä, että yhteiskunnallisella tasolla. Toimintaterapeutit voivat huomioida työssään kestävästä kehityksen muun muassa jakamalla tietoa toiminnan ja ympäristön vaikutuksista toisiinsa ja sitä kautta kestävästä kehitykseen, vaikuttamalla yksilön pysyvyyden tunteeseen ja käyttämällä ammatillista harkintaa hyödyksi huomioidessaan interventioiden ekologisen kestävyden.

Puhuttaessa kestävästä kehityksestä on oleellista pohtia myös vastuuta. Ayoma (2014, 459) huomauttaa julkaisussaan, että ihmisen toiminta on erittäin todennäköisesti merkittävä osa ilmaston lämpenemistä. Samankaltainen huomautus käy ilmi myös Wagmanin (2014a, 163) artikkelissa, jossa väitetään, että suuri osa ihmiskunnan haasteista on jollain tasolla ihmisen toiminnallisten valintojen aikaansaannosta. Nurmi (2016) pohtii artikkelissaan, kenellä on lopulta vastuu ympäristön kestävydestä; yksilöllä, yrityksellä tai jollain muulla kollektiivilla vai kenties valtiolla. Hän esittää kirjoituksessaan, että merkittävät päätökset tehdään kansainvälisten instituutioiden ja yritysten tasolla, mutta myös yksilöiden valinnoilla sekä vallitsevilla yhteisön normeilla on vaikutusta. Valti-

oilla, kuin myös yksilöillä on kuitenkin erilaiset lähtökohdat ja resurssit kestävän kehityksen edistämiseksi (Heiskanen 2020, 99). Tämä on syytä ottaa huomioon myös pohtiessa vastuuta kestävän kehityksen edistämisen suhteen.

Toimintaterapian tavoitteena on toimia asiakaslähtöisesti koko toimintaterapiaprosessin ajan. Tähän liittyy oleellisesti yksilöllisten arvojen huomioiminen myös prosessin interventiovaiheessa. (Hautala, Hämäläinen, Mäkelä & Rusi-Pyykönen 2019, 89–90.) Ekologisesti kestävän kehityksen edistäminen ei välttämättä sovellu jokaisen yksilön arvomaailmaan. Toimintaterapeutin ottaessa kestävän kehityksen osaksi interventiota, on eettisyyden ja asiakaslähtöisyyden kannalta tärkeää varmistaa asiakkaalta toivooko hän näin toimittavan. (Lieb 2022, 3.) Toisaalta, toimintaterapian ydinarvoihin kuuluu toiminnallisen oikeudenmukaisuuden edistäminen. Ilmastomuutoksen aiheuttamat vaikutukset koskettavat suurimmassa määrin yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevia. Tämä vaikuttaisi esittävän suoran yhteyden toimintaterapian ja kestävän kehityksen edistämisen välillä. (Wagman, Johansson, Jansson, Lygnegård, Edström, Björklund Carlstedt, Morville, Ahlstrand & Fristedt 2020, 7.)

5.1 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön prosessin aikana pyrittiin huomioimaan hyvät tieteelliset käytänteet. Tämä käsittää muun muassa huolellisen, tarkan ja totuudenmukaisen työskentelytavan. Prosessin aikana on tarpeen työskennellä avoimuutta ja muiden työtä arvostaen. (Hyvä tieteellinen käytäntö 2021.) Huolellisuutta opinnäytetyöprosessin aikana pyrittiin toteuttamaan perusteellisella tiedonhaulla haikissa aineistoa tietoperustaan ja katsaukseen. Tarkkuus ilmeni aineiston läpikäymisellä useaan kertaan, suuri osa aineistoista oli julkaistu englannin kielellä, joten tarkkuuden merkitys korostui etenkin tässä. Opinnäytetyön prosessi esitettiin läpinäkyvästi, tämä osaltaan edistää myös tiedon totuudenmukaisuutta ja avoimuutta. Muiden työtä kunnioitettiin viittaamalla asianmukaisesti heidän teoksiinsa. Prosessin aikana kiinnitettiin erityisesti huomiota objektiivisen näkökulman säilyttämiseen. Henkilökohtaisten arvojen, toiveiden tai mielipiteiden ei annettu vaikuttaa tiedon käsittelemiseen. Opinnäytetyö toteutettiin hyödyntämällä menetelmänä narratiivista kirjallisuuskatsausta, joten eettisyyden näkökulmasta pyrittiin varmistumaan siitä, ettei aineistoa tulkittu virheellisesti. Tiedonhaussa huomioitiin kaikki oleelliset tulokset, eikä niistä jätetty ulko-

puolelle aineistoa esimerkiksi henkilökohtaisten mieltymysten tai ennakkokäsitysten vuoksi. Tällaisen menettelyn avulla voidaan varmistaa, ettei aineiston valintaa ohjaa tietoisesti tai tiedostamatta edellä mainitut seikat (Niela-Vilén & Hamari 2016, 24.)

Luotettavuutta arvioitiin prosessin aikana tarkastelemalla tiedon perustana olevaa aineistoa lähdekriittisesti. Menetelmänä hyödynnettiin narratiivista kirjallisuuskatsausta, joten aineistoon oli mahdollista valita keskenään erilaisia tutkimuksia, joiden julkaisuun liittyvät piirteet ovat moninaisia (Kangasniemi ym. 2013, 296). Luotettavuutta tuki kuitenkin aineiston hakeminen sosiaali- ja terveysalan luotettavista tietokannoista. Jokainen aineiston artikkeli oli vertaisarvioitu ja julkaistu alan tieteellisessä julkaisussa. Artikkelit vaikuttivat olevan toteutettu hyvien tieteellisten käytänteiden mukaisesti. Tutkimusasetelmiltaan artikkeleiden laadukkuus ei ollut parhainta mahdollista, eikä kriittistä laadun arviointia niiden menetelmällisyyden suhteen toteutettu. Mainittakoon, että luotettavuuteen on lisäksi voinut vaikuttaa mahdolliset inhimilliset virheet. Opinnäytetyö toteutettiin yksin, joten tekstin tarkastaminen on ollut täten vain yhden henkilön vastuulla, tämä lisää virheiden mahdollisuutta. Suuri osa aineistosta oli julkaistu englannin kielellä. Vaikkakin käännöstyö pyrittiin toteuttamaan tarkasti ja huolellisesti, on kuitenkin mahdollista, että väärinymmärryksiä on tapahtunut. Tiedonhaku toteutettiin lopulta hyödyntäen kolmea eri tietokantaa, tämä on saatanut osaltaan jättää huomiotta joitain tutkimuskysymykseen vastaavia artikkeleita.

5.2 Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset

Opinnäytetyöprosessin johtopäätöksenä voidaan todeta, että toimintaterapiaprosessin interventiovaiheessa voidaan edistää ekologista kestävyttä OTIPM:n kolmen eri interventiomallin kautta; kompensatiomalli, restoratiivinen malli ja kouluttamisen ja opettamisen malli. Toimintaterapeutit voivat työssään huomioida ekologisen kestävyuden muun muassa käyttäessään ammatillista harjontaa interventiovaiheen aikana. Asiantuntijuus toiminnan moniulotteisuudesta ja etenkin toiminnallisten tottumusten vaikutuksista ympäristön hyvinvointiin vaikuttaisi olevan oivallinen lähtökohta ekologisen kestävyuden edistämiseen. Toimintaterapeutit voivat jakaa asiantuntijuuttaan ja näin ollen kohentaa yksilöiden pystyvyyden tunnetta heidän mahdollisuuksiinsa vaikuttaa omilla toiminnallisilla valinnoillaan ympäristön hyvinvointiin. Aiheesta kaivataan edelleen lisätutkimusta ja selkeitä linjauksia sekä yhteiskunnallisella, että organisaatiotasolla.

Tiedonhaun aikana huomattiin, että useissa julkaisuissa tuotiin ilmi tarve aiheeseen liittyvälle lisätutkimukselle. Opinnäytetyön tulokset osoittivat, että toimintaterapiaprosessin interventiovaiheessa on mahdollista huomioida ekologisesti kestävä kehityksen edistäminen. Kestävä kehitys on kuitenkin moniulotteinen kokonaisuus, johon liittyy ekologisen ulottuvuuden lisäksi myös sosiaalinen, taloudellinen ja kulttuurinen ulottuvuus. Tulevaisuudessa voisikin selvittää kuinka toimintaterapiassa olisi mahdollista tukea kestävä kehityksen sosiaalista ulottuvuutta. Tämä olisi perusteltua toiminnallisen oikeudenmukaisuuden tukemisen kannalta. Kiinnostavaa olisi tarkastella aihetta esimerkiksi etäterapian näkökulmasta. Toinen mielenkiintoinen tutkimuskohde olisi toimintaterapiassa käytettävien terapiavälineiden ekologinen kestävyys sillä opinnäytetyössä pohdittiin terapiaprosessin interventiovaiheen ekologista kestävyttä lähinnä interventiokeinojen, ei materiaalien kautta.

Lähteet

5 asiaa, jotka sinun täytyy tietää uudesta ilmastoraportista. 2022. Greenpeace. Viitattu 13.3.2022. https://www.greenpeace.org/finland/blogit/50141/5-asiaa-jotka-sinun-taytyy-tietaa-uudesta-ilmastoraportista/?utm_medium=email&utm_source=smc&utm_campaign=fi_fr_climate-emergency&utm_content=fi_fr_12700-ipcc-email&utm_term=none_also_single.

About Occupational Therapy. 2012. World Federation of Occupational Therapists. Viitattu 27.1.2022. <https://wfot.org/about/about-occupational-therapy>.

Ayoma, M. 2016. Occupational Therapy and Environmental sustainability. Australian Occupational Therapy Journal, 61, 458–461. Viitattu 6.11.2022. <https://janet.finna.fi>, Cinahl.

Aralinna, V., Heiskanen, T., Juntunen, K., Kantanen, M., Kanto-Ronkanen, A., Karhula, M. & Lautamo, T. 2021. Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa. Toimintaterapeuttiliitto. Viitattu 29.1.2022. https://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/site/assets/files/2411/toi_hyvät_arviointikaytannot_2021.pdf.

Borg, P. & Joutsenvirta, M. 2015. Maapallo ja me – Luonnonvarat ja kasvun rajat. Jyväskylä: Docendo.

Dennis, C.W., Dorsey, J.A. & Gitlow, L. 2015. A call for sustainable practice in occupational therapy. Canadian Journal of Occupational Therapy, 82, 3, 160–168. Viitattu 9.11.2022. <https://janet.finna.fi>, Cinahl.

Erlandsson, L-K. & Persson, D. 2020. The ValMO Model – Occupational Therapy for a Healthy Life by Doing. Lund: Studentlitteratur.

Finland's 2030 Agenda Voluntary National Review. 2020. Valtioneuvosto. Viitattu 28.1.2022. <https://www.youtube.com/watch?v=nPKXii00tMI>.

Fisher, A. & Marterella, A. 2019. Powerful practice – A Model for Authentic Occupational Therapy. Fort Collins: Center for Innovative OT Solutions.

Hautala, T., Hämäläinen, T., Mäkelä, L. & Rusi-Pyykönen, M. 2019. Toiminnan voimaa – Toimintaterapia käytännössä. 3–5 p. Helsinki: Edita.

Heiskanen, M. 2020. Yhteen Hiileen - Mistä ilmastonmuutoksessa on kysymys ja mitä me voimme sille tehdä. Helsinki: Tammi.

Hocking, C. & Kroksmark, U. 2013. Sustainable occupational responses to climate change through lifestyle choices. Scandinavian Journal of Occupational Therapy, 20, 111–117. Viitattu 9.11.2022. <https://janet.finna.fi>.

Hyvä tieteellinen käytäntö. 2021. Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK. Viitattu 12.11.2022. <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk>.

Ikiugu, M.N., Westerfield, M.A., Lien, J.M., Theisen, E.M., Cerny, S.H. & Nissen, R.M. 2015. Empowering people to change occupational behaviours to address critical global issues. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 82, 3, 194–204. Viitattu 10.11.2022. <https://janet.finna.fi>.

IPCC tukee ilmastopoliittista päätöksentekoa. N.d. Ilmatieteenlaitos. Viitattu 13.3.2022. <https://www.ilmatieteenlaitos.fi/ipcc-ilmastopaneeli>.

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenneltyyn tietoon. *Hoitotiede*, 25, 4, 291–301. Viitattu 1.2.2022. <https://janet.finna.fi>, Doria.

Kestävän kehityksen globaali toimintaohjelma Agenda2030. N.d. Valtioneuvoston kanslian ylläpitämä verkkosivusto. Viitattu 27.1.2022. <https://kestavakehitys.fi/agenda-2030>.

Kestävä kehitys. N.d. Suomen YK-liitto. Viitattu 27.1.2022. <https://www.ykliitto.fi/yk-teemat/kestava-kehitys>.

Lieb, C. 2022. Occupational Therapy in an Ecological Context: Ethics and Practice. *The American Journal of Occupational Therapy*, 76, 3, 1–4. Viitattu 6.11.2022. <https://janet.finna.fi>, Cinahl.

Niela-Vilén, H. & Hamari, L. 2016. Kirjallisuuskatsauksen vaiheet. Julkaisussa: Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turku: Turun yliopisto.

Nurmi, S. 2016. Kenellä on vastuu kestävydestä?. Sitra. Viitattu 12.11.2022. <https://www.sitra.fi/artikkelit/kenella-vastuu-kestavydesta/>.

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? - Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Viitattu 5.5.2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-349-3>.

Shann, S., Ikiugu, M.N., Whittaker, B., Pollard, N., Kåhlin, I., Hudson, M., Galvaan, R., Roschnik, S. & Aoyama, M. 2018. Sustainability Matters: Guiding Principles for Sustainability in Occupational Therapy Practice, Education and Scholarship. World Federation of Occupational Therapists. Viitattu 28.1.2022. <https://wfot.org/resources/wfot-sustainability-guiding-principles>.

Suomen IPCC-työryhmä. N.d. Ilmatieteenlaitos. Viitattu 13.3.2022. <https://www.ilmatieteenlaitos.fi/suomen-ipcc-tyoryhma>.

Toimintaterapia. N.d. Toimintaterapeuttiliitto TOI. Viitattu 13.2.2022. <https://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/toimintaterapia/>.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Wagman, P. 2014a. How to contribute occupationally to ecological sustainability: A literature review. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 21, 161–165. Viitattu 29.1.2022. <https://janet.finna.fi>, Cinahl.

Wagman, P. 2014b. The Model of Human Occupation's usefulness in relation to sustainable development. *British Journal of Occupational Therapy*, 77, 3, 165–167. Viitattu 7.11.2022. <https://janet.finna.fi>, Cinahl.

Wagman, P., Johansson, A., Jansson, I., Lygnegård, F., Edström, E., Björklund Carlstedt, A., Morville, A-L., Ahlstrand, I. & Fristedt, S. 2020. Making sustainability in occupational therapy visible by relating to the Agenda 2030 goals. A case description of a Swedish university. *World Federation of Occupational Therapists Bulletin*, 76, 1, 7-14. Viitattu 15.11.2022. [Full article: Making sustainability in occupational therapy visible by relating to the Agenda 2030 goals – A case description of a Swedish university \(tandfonline.com\)](#)

